

**POLITECHNIKA
RZESZOWSKA**
im. IGNACEGO ŁUKASIEWICZA

**WYDZIAŁ
ELEKTROTECHNIKI
I INFORMATYKI**
POLITECHNIKI RZESZOWSKIEJ

Sieci komputerowe – wybrane zagadnienia
Wykład w ramach przedmiotu „Informatyka” (EE-DI)

Dawid Warchoł

Zakres materiału na temat sieci komputerowych

- ▶ Zagadnienia związane z sieciami komputerowymi były lub będą dość obszernie omawiane w ramach przedmiotu Technologie Informacyjne.
- ▶ W związku z tym na niniejszym wykładzie nie będzie obszernego omówienia tematyki sieci komputerowych (struktury sieci, protokoły itd.).
- ▶ Skupimy się głównie na problemie adresacji IP.
- ▶ Kilka zagadnień lub podstawowych definicji może się powtórzyć na obu przedmiotach, ale główna część tego wykładu będzie stanowić uzupełnienie materiału z TI i pomoże zrozumieć w praktyce zagadnienie adresacji IP.

Sieć komputerowa i host – definicje

- ▶ Sieć komputerowa jest **zbiorem komputerów i innych urządzeń** (smartfony, drukarki, konsole do gier, serwery, routery itp.), które są ze sobą połączone (przewodowo lub bezprzewodowo) w celu **wymiany danych i współdzielenia zasobów**.
- ▶ Urządzenia w sieci, które mogą wysyłać i odbierać dane, są nazywa **hostami**.

Adres IP – definicja

- ▶ Adres IP (Internet Protocol Address) to unikatowy identyfikator przypisany każdemu urządzeniu w sieci komputerowej (hostowi) opartej na protokole IP.
- ▶ IP służy do identyfikowania i adresowania hostów, dzięki czemu mogą się one ze sobą komunikować.
- ▶ Istnieje sześć wersji IP, ale tylko dwie przyjęły się i weszły do powszechnego użycia: IPv4 oraz IPv6.

IPv4

- ▶ Przykładowy adres IPv4: 192.168.1.10
- ▶ Adres IPv4 jest 32-bitowy. Składa się z czterech liczb (zazwyczaj zapisywanych w systemie dziesiętkowym) z zakresu 0-255, oddzielonych kropką.

IPv6

- ▶ Przykładowy adres IPv6: `2001:db8:85a3:0:0:8a2e:370:7334`
- ▶ Adres IPv6 jest 128-bitowy. składa się z ośmiu liczb (zazwyczaj zapisywanych w systemie szesnastkowym) z zakresu 0-65535(10), czyli 0-ffff(16).
- ▶ Liczby są oddzielone dwukropkiem.
- ▶ Jeden, dowolny ciąg sąsiadujących liczb, które mają wartość zero, można zastąpić ciągiem `::`.
- ▶ Przykładowo, adres: `2001:db8:85a3:0:0:8a2e:370:7334` można zapisać jako: `2001:db8:85a3::8a2e:370:7334`.
- ▶ Można tak zrobić tylko raz w całym adresie.

Podsieć, maska podsieci

- ▶ Sieci komputerowe możemy dzielić na mniejsze segmenty (tzw. podsieci).
- ▶ Taki podział wykonuje się za pomocą maski podsieci.
- ▶ Maska podsieci ma format podobny do adresu IP; w protokole IPv4 składa się z czterech liczb z zakresu 0-255 oddzielonych kropką.
- ▶ Jeśli zapiszemy te liczby w systemie dwójkowym, to zawsze na początku będą same jedynki, a potem same zera.
- ▶ Przykłady masek podsieci:
 - ▶ 255.255.255.0 (11111111.11111111.11111111.00000000₍₂₎)
 - ▶ 255.255.255.192 (11111111.11111111.11111111.11000000₍₂₎)
 - ▶ 255.255.240.0 (11111111.11111111.11110000.00000000₍₂₎)

Maska podsieci – alternatywny zapis

- ▶ Maskę podsieci czasami zapisuje się w skrótowy sposób, podając jedynie liczbę z przedziału 0-32 na końcu adresu IP po znaku ukośnika.

- ▶ Przykładowo, jeśli mamy adres IP:

192.168.1.0

i maskę podsieci:

255.255.0.0,

to adres wraz z maską możemy zapisać w formie:

192.168.1.0/16

ponieważ 255.255.0.0 to dwójkowo 11111111.11111111.00000000.00000000₍₂₎,

a więc jest łącznie 16 jedynek w masce.

Podział sieci przy użyciu maski podsieci

- ▶ Jedyńki w masce podsieci oznaczają bity odpowiadające adresowi sieci (podsieci)
- ▶ Zera oznaczają bity, które odpowiadają adresowi hosta w tej sieci.
- ▶ Przykładowo, jeśli mamy adres IP:

192.168.1.0

i maskę podsieci:

255.255.255.0,

to pierwsze trzy liczby całe liczby adresu IP odpowiadają adresowi sieci, natomiast ostatnia, czwarta, liczba odpowiada adresowi hosta.

- ▶ Jeśli jedynki w masce kończą się w środku liczby, a nie na jej końcu, to wydzielanie adresu sieci jest nieco bardziej skomplikowane.
- ▶ Takim przypadkiem zajmiemy się tym za chwilę, w ramach zadań.

Specjalne adresy IPv4

- ▶ Istnieje kilka adresów IPv4 specjalnego przeznaczenia. Oto trzy najważniejsze:
 - ▶ 127.0.0.1 – adres pętli zwrotnej (loopback).
 - ▶ Umożliwia komunikację hosta z samym sobą.
 - ▶ Za jego pomocą można np. odwołać się do serwera bazodanowego działającego na tym samym komputerze, z którego chcemy obsługiwać bazę.
 - ▶ Taki adres można zastąpić słowem *localhost*.
 - ▶ 0.0.0.0 – adres nieokreślony.
 - ▶ Może oznaczać brak adresu lub nasłuchiwanie ze wszystkich hostów.
 - ▶ Adres rozgłoszeniowy (broadcast).
 - ▶ Jest to ostatni adres możliwy do utworzenia w danej sieci.
 - ▶ Tworzy się go ustawiając wszystkie bity dotyczące hosta na jedynki.
 - ▶ Umożliwia rozgłaszanie, czyli wysyłanie danych do wszystkich komputerów w sieci, bez podawania ich konkretnych adresów.
 - ▶ Przykład adresu broadcast: 192.168.255.255 (11000000.10101000.11111111.11111111(2))

Zadanie 1

- ▶ Mając dany adres IP: 192.168.145.56 oraz maskę podsieci: 255.255.224.0, wyznacz adres sieci oraz adres rozgłoszeniowy. Wyznacz również pierwszy i ostatni możliwy adres hosta i oblicz maksymalną możliwą liczbę hostów danej sieci. Wynikowe adresy powinny być podane w systemie dziesiętkowym. Należy zapisać obliczenia związane z zamianą systemów liczbowych oraz wyznaczeniem liczby hostów.
- ▶ UWAGA: Tego typu zadanie będzie na końcowym zaliczeniu wykładu.

Zadanie 1 – rozwiązanie

- ▶ Krok I: Zapisanie adresu IP i maski podsieci w systemie dwójkowym:

IP: 11000000.10101000.10010001.00111000

MASKA: 11111111.11111111.11100000.00000000

- ▶ Krok II: Wykonanie operacji logicznej AND na każdym bicie IP i odpowiadającym mu bicie maski.
 - ▶ Innymi słowy, przepisanie wszystkich bitów IP na lewo od granicy maski (zaznaczonej czerwoną linią) i wyzerowanie wszystkich bitów na prawo od granicy maski.
 - ▶ Uwaga: bity IP i maski muszą być do siebie dopasowane (wyrównane w poziomie).
- ▶ Wynik tej operacji (AND) jest adresem sieci:
11000000.10101000.10000000.00000000
- ▶ Zgodnie z treścią zadania musimy go zapisać w postaci dziesiętkowej:

192.168.128.0

Adres sieci – pierwszy (z czterech) wynik zadania

Zadanie 1 – rozwiązanie

IP: 11000000.10101000.10010001.00111000

MASKA: 11111111.11111111.11100000.00000000

- ▶ Krok III: Wszystkie bity IP na prawo od granicy maski należy zamienić na jedynki:

- ▶ Wynik tej operacji jest adresem rozgłoszeniowym:

11000000.10101000.10011111.11111111

- ▶ Zgodnie z treścią zadania musimy go zapisać w postaci dziesiętkowej:

192.168.159.255

Adres rozgłoszeniowy – drugi (z czterech)
wynik zadania

Zadanie 1 – rozwiązanie

- ▶ Krok IV: W kolejnym kroku musimy wyznaczyć pierwszy i ostatni możliwy adres IP hosta, czyli urządzenia w naszej sieci.
- ▶ Pierwszym adresem hosta będzie adres sieci z dodaną liczbą 1 w ostatnim bajcie.
- ▶ Ostatnim adresem hosta będzie adres rozgłoszeniowy z odjętą liczbą 1 w ostatnim bajcie.
- ▶ Pierwszy możliwy adres hosta: $192.168.128.0 + 1 = \underline{192.168.128.1}$
- ▶ Ostatni możliwy adres hosta: $192.168.159.255 - 1 = \underline{192.168.159.254}$

Pierwszy i ostatni możliwy adres hosta – trzeci (z czterech) wynik zadania.

Zadanie 1 – rozwiązanie

- ▶ Krok V: Pozostała nam jeszcze do wyznaczenia maksymalna możliwa liczba hostów danej sieci.
- ▶ Jest ona zawsze równa $2^{nzm}-2$,
gdzie nzm jest liczbą zer w masce podsieci (**n**umber of **z**eros in **m**ask).
- ▶ W naszym przypadku nzm jest równe 13.
- ▶ A więc obliczamy $2^{13} - 2 = \underline{\underline{8190}}$.

Maksymalna możliwa liczba hostów sieci – czwarty (z czterech) wynik zadania.
- ▶ Pytanie: Skąd wynika ten wzór?
- ▶ Odpowiedź:
 - ▶ 2^{nzm} oznacza liczbę wszystkich możliwych kombinacji, które można zapisać na tylu bitach, ile jest przeznaczonych na host (prawa strona maski);
 - ▶ Od całości odejmujemy 2 ze względu na to, że adresem hosta nie mogą być same zera (adres sieci) ani same jedynki (adres rozgłoszeniowy).

Zadanie 1 – rozwiązanie – przydatny trik

- ▶ Tak naprawdę na początku zadania nie musimy zapisywać wszystkich liczb (bajtów) adresu IP oraz maski w systemie dwójkowym.
- ▶ Wystarczy zapisać dwójkowo jedynie tę liczbę maski, w której następuje granica (inna liczba niż 0 i 255) i odpowiadającą jej liczbę adresu IP. W naszym przypadku jest to trzecia liczba.

IP: 192.168.10010001.56

MASKA: 255.255.11100000.0

- ▶ Dalsze obliczenia również się skrócą, ponieważ nie będziemy musieli z powrotem konwertować wszystkich liczb dwójkowych na system dziesiętny (jedynie trzecią).

- ▶ Adres sieci:

$$192.168.10000000_{(2)}.0 = \underline{192.168.128.0}$$

- ▶ Adres rozgłoszeniowy:

$$192.168.10011111_{(2)}.255 = \underline{192.168.159.255}$$

Co w przypadku, gdy granica jest umiejscowiona między liczbami?

- ▶ Jeśli granica w masce podsieci jest umiejscowiona między liczbami, a nie wewnątrz liczby, to mamy bardzo prostą sytuację.
- ▶ Nie trzeba w ogóle zamieniać liczb na system dwójkowy, robić podziałów, ani wykonywać operacji AND.
- ▶ Przykład:
 - ▶ IP: 192.168.85.23
 - ▶ Maska: 255.255.0.0
- ▶ Rozwiązanie:
 - ▶ Adres sieci: 192.168.0.0
 - ▶ Adres rozgłoszeniowy: 192.168.255.255
 - ▶ Maksymalna możliwa liczba hostów: $2^{16} - 2 = \underline{65\,534}$

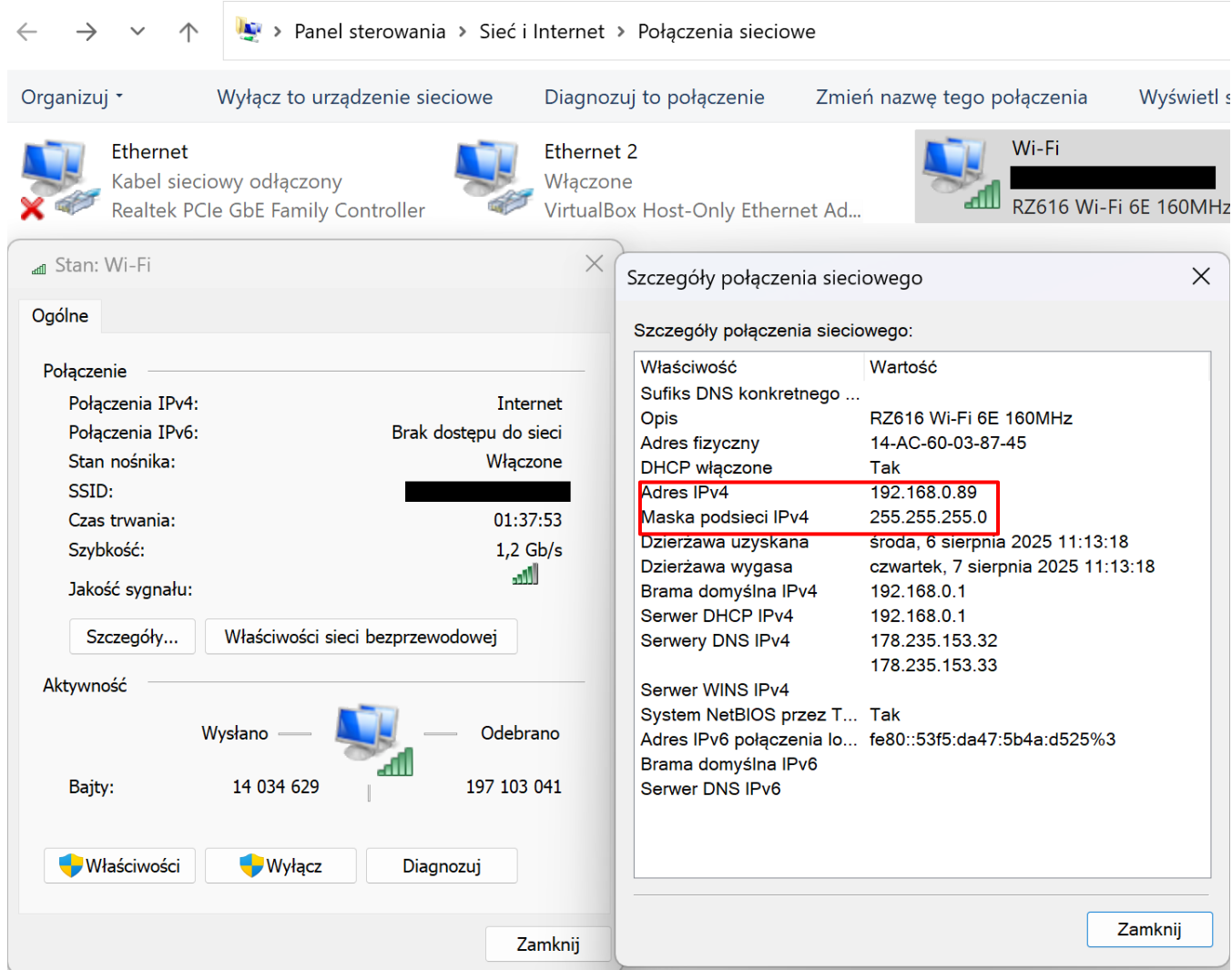
Zadanie 2

- ▶ Mając dany adres IP: 223.204.135.56 oraz maskę podsieci: 255.255.255.240, wyznacz adres sieci oraz adres rozgłoszeniowy. Wyznacz również pierwszy i ostatni możliwy adres hosta i oblicz maksymalną możliwą liczbę hostów danej sieci. Wynikowe adresy powinny być podane w systemie dziesiętnym. Należy zapisać obliczenia związane z zamianą systemów liczbowych oraz wyznaczeniem liczby hostów.
- ▶ Zadanie jest do samodzielnej realizacji.
- ▶ Rozwiązanie krok po kroku nie zostanie więc zaprezentowane, ale wyniki końcowe można odczytać na następnym slajdzie.

Zadanie 2 – wyniki

- ▶ Adres sieci: 223.204.135.48
- ▶ Adres rozgłoszeniowy: 223.204.135.63
- ▶ Pierwszy możliwy adres hosta: 223.204.135.49
- ▶ Ostatni możliwy adres hosta: 223.204.135.62
- ▶ Maksymalna możliwa liczba hostów: 14

Jak sprawdzić adres IP i maskę przypisaną do interfejsu sieciowego (karty sieciowej w komputerze) w systemie Windows?

Wiersz polecenia (CMD):

```
C:\Users\>ipconfig

Windows IP Configuration

Wireless LAN adapter Wi-Fi:

    Connection-specific DNS Suffix  . : 
    Link-local IPv6 Address . . . . . : fe80::53f5:da47:5b4a:d525%3
    IPv4 Address. . . . . : 192.168.0.89
    Subnet Mask . . . . . : 255.255.255.0
    Default Gateway . . . . . : 192.168.0.1

Media State . . . . . : Media disconnected
Connection-specific DNS Suffix  . :
```

Jak sprawdzić adres IP i maskę przypisaną do interfejsu sieciowego (karty sieciowej w komputerze) w systemach Linux i macOS?

- ▶ W systemach Linux i macOS adres IP oraz maskę podsieci możemy sprawdzić poleceniem *ifconfig* lub *ip addr* wpisując go w konsoli systemowej (wierszu poleceń).
- ▶ UWAGA: Nazwy tych poleceń w Windows i Linux/macOS są podobne, ale nie identyczne. Windows: *ipconfig*, Linux/macOS: *ifconfig*.

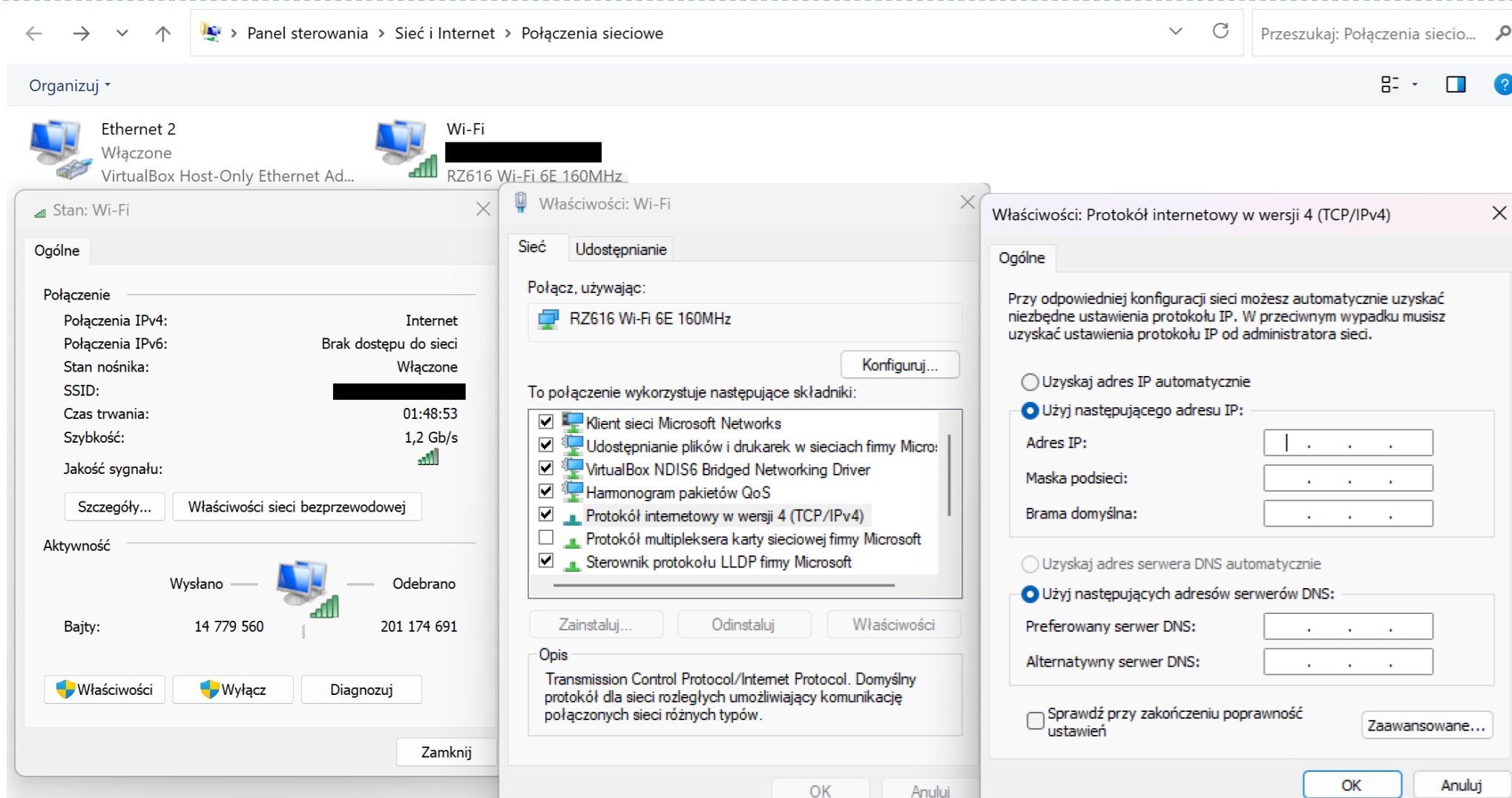
Brama domyślna

- ▶ Odczytując adres IP i maskę podsieci możemy zauważyć również dodatkowy adres IP oznaczony jako brama domyślna (ang. default gateway).
- ▶ Brama domyślna to adres urządzenia, które służy jako "wyjście" z sieci lokalnej do innych sieci, najczęściej do Internetu.
- ▶ Najczęściej rolę bramy domyślnej pełni router.
- ▶ Gdy komputer próbuje połączyć się z adresem IP, który nie należy do jego sieci lokalnej, wysyła pakiety właśnie do bramy domyślnej. Router przekazuje je dalej – na zewnątrz sieci.

Ręczna (nieautomatyczna) konfiguracja sieci

- ▶ Tworząc nową sieć lub podłączając nowego hosta do sieci zazwyczaj następuje automatyczna konfiguracja.
- ▶ Odpowiada za to serwer DHCP (Dynamic Host Configuration Protocol).
- ▶ Czasami zachodzi potrzeba ręcznego skonfigurowania sieci. Może to być konieczne np. gdy:
 - ▶ podłączamy urządzenie, które ma być zawsze dostępne pod tym samym adresem, np. drukarka, kamera sieciowa itp. (DHCP może przydzielić inny adres po ponownym połączeniu urządzenia do tej samej sieci);
 - ▶ tworzymy małą, lokalną sieć bez Internetu, np. łącząc bezpośrednio dwa komputery kablem sieciowym;
 - ▶ chcemy skomunikować urządzenia (np. mikrokomputery) z prostym systemem bez GUI (graficznego interfejsu użytkownika);
 - ▶ z jakiegoś powodu nie jest dostępny serwer DHCP (np. administrator sieci wyłączył go w routerze przez pomyłkę).

Jak skonfigurować sieć (ustawić adres IP, maskę podsieci i bramę domyślną) w systemie Windows?

Jak skonfigurować sieć (ustawić adres IP, maskę podsieci i bramę domyślną) w systemach Linux i macOS?

- ▶ W systemach Linux i macOS możemy dokonać konfiguracji w konsoli systemowej za pomocą polecenia *ifconfig* (klasyczny sposób) lub *ip addr add* (bardziej nowoczesny sposób).

- ▶ Przykład z *ifconfig*:

```
ifconfig eth0 192.168.1.10 netmask 255.255.255.0 up  
route add default gw 192.168.1.1
```

- ▶ Przykład z *ip addr add*:

```
ip addr add 192.168.1.10/24 dev eth0  
ip link set eth0 up  
ip route add default via 192.168.1.1
```

- ▶ *eth0* oznacza nazwę interfejsu sieciowego (w tym przypadku Ethernet, czyli sieć przewodowa).

Jak skonfigurować sieć lokalną – ogólne zasady

- ▶ Należy ustalić adres IP i maskę podsieci w taki sposób, aby:
 - ▶ bity należące do adresu sieci we wszystkich komputerach były takie same;
 - ▶ Bity odpowiadające hostowi były różne (uwaga: nie może być kilku urządzeń o tym samym adresie IP w sieci).

Serwer DNS

- ▶ Na slajdzie dotyczącym konfiguracji sieci w systemie Windows można było zauważyć pole oznaczone jako serwer DNS.
- ▶ DNS (ang. Domain Name System) jest serwerem, którego głównym zadaniem jest tłumaczenie nazw stron internetowych.
- ▶ System musi znać adres tego serwera, aby był wiedział, jakie adresy IP odpowiadają wpisywanym nazwom symbolicznym (np. serwer portalu Wirtualna Polska, www.wp.pl, ma adres 212.77.100.83).
- ▶ Jeśli konfigurujemy połączenie sieciowe ręcznie i nie korzystamy z DHCP, to musimy podać adres serwera DNS. Nie zostanie on automatycznie znaleziony.
- ▶ Gdybyśmy tego nie zrobili, to wchodząc na strony internetowe musielibyśmy podawać ich adresy IP zamiast nazw symbolicznych.
- ▶ Najpopularniejsze serwery DNS mają adresy 8.8.8.8 (Google) i 1.1.1.1 (Cloudflare).

Sprawdzenie połączenia między hostami

- ▶ Jeśli chcemy sprawdzić, czy host o określonym adresie IP jest osiągalny w sieci (lokalnej lub globalnej – Internet), to możemy skorzystać z polecenia *ping* dostępnego w systemach Windows, Linux i macOS.
- ▶ Np. aby sprawdzić, czy mamy połączenie z komputerem o adresie 192.168.1.10, należy wpisać w wierszu poleceń:

```
ping 192.168.1.10
```

- ▶ Jeśli udało się nawiązać połączenie, to w systemie Windows otrzymamy cztery komunikaty podobne do tego:

```
Reply from 192.168.1.10: bytes=32 time=19ms TTL=112
```

- ▶ Jeśli nie udało się nawiązać połączenia, to otrzymamy komunikat:

```
Request timed out.
```

Jak interpretować odpowiedzi uzyskane z polecenia *ping*

Reply from 192.168.1.10: bytes=32 time=19ms TTL=112

- ▶ Ping wysyła tzw. pakiety ICMP Echo Request do hosta docelowego. W systemie Windows wysyłane są pakiety o rozmiarze 32 B (plus dodatkowe 8 B nagłówek).
- ▶ W odpowiedzi:
 - ▶ bytes – liczba bajtów pakietu, które odesłał host docelowy i które wróciły do naszego urządzenia.
 - ▶ time – czas odpowiedzi (zwany również opóźnieniem lub latencją) w milisekundach, liczony od momentu wysłania pakietu do momentu odebrania pakietu zwrotnego.
 - ▶ TTL (Time To Live) – długość „życia” pakietu. Ta wartość zmniejsza się o 1 za każdym razem, kiedy pakiet wysłany przez host docelowy przechodzi przez host pośredni (ruter). Gdy dojdzie do 0, pakiet zostaje natychmiast odrzucony, a do nadawcy wysyłany jest komunikat o błędzie. Zapobiega to krążeniu pakietu w nieskończoność.

Dodatkowe informacje na temat TTL

Reply from 192.168.1.10: bytes=32 time=19ms TTL=112

- ▶ System Windows ustawia domyślnie TTL na 128, Linux i macOS na 64, niektóre urządzenia sieciowe (np. Cisco, Juniper) na 256.
- ▶ W naszym przykładzie otrzymaliśmy wartość niewiele mniejszą niż 128. Oznacza to, że prawdopodobnie host, z którym się połączyliśmy pracuje w systemie Windows i pakiet, który został do nas odesłany przeszedł przez $128 - 112 = \underline{16}$ ruterów.

ping w systemach Linux i macOS

- ▶ Polecenie *ping* w systemach Linux i macOS działa bardzo podobnie.
- ▶ Główną różnicą jest wielkość wysyłanego pakietu. W Linuksie i macOS domyślnie jest to 64 B (a nie 32 B jak w Windowsie).
- ▶ Różni się też ilość wysyłanych pakietów. W Windowsie *ping* wysyła domyślnie 4 pakiety i kończy działanie, a w Linuksie/macOS działa dopóki użytkownik nie przerwie programu (skróttem Ctrl+C).
- ▶ Komunikaty zwrotne mają trochę inny format, ale nie ma większych różnic.

Zadanie 3

- ▶ Spróbuj „zapingować” do serwera oficjalnej strony Linuksa: linux.org i sprawdź komunikaty odpowiedzi (w szczególności TTL).

Podpowiedź: można wpisać adres symboliczny hosta zamiast adresu IP.

Sprawdzanie adresu IP przez zewnętrzne strony internetowe

- ▶ Adres IP swojego komputera można również odczytać ze stron typu www.whatismyip.com.
- ▶ Gdybyśmy ten adres porównali z adresem odczytanym w systemie operacyjnym, to prawie zawsze okaże się, że adresy są inne. Dlaczego?
- ▶ Adres odczytany w systemie, to adres prywatny (lokalny), używany w sieci lokalnej. Można się nim komunikować z innymi urządzeniami, które połączyły się z naszą siecią (np. przez WI-FI).
- ▶ Adres ze stron typu www.whatismyip.com, to adres publiczny, przypisany przez dostawcę Internetu. Za jego pomocą możemy się komunikować w Internecie.

Sprawdzanie adresu IP przez zewnętrzne strony internetowe

- ▶ Najczęściej wszystkie komputery w sieci lokalnej pokazują ten sam adres IP na www.whatismyip.com, czyli mają przypisany ten sam adres publiczny.
- ▶ Umożliwia to mechanizm zwany NAT (Network Address Translation), który zwykle jest stosowany w routerach.
- ▶ Pełni on rolę takiej recepcjonistki, która komunikuje wszystkich pracowników ze firmy światem zewnętrznym.
- ▶ Każdy pracownik firmy (**host w sieci lokalnej**) ma na biurku telefon stacjonarny z numerem wewnętrznym (**prywatne IP**).
- ▶ Jeśli dzwoni ktoś spoza firmy (**z Internetu**), to recepcjonistka (**NAT**) odbiera telefon z numeru firmy dostępnego publicznie (**publiczne IP**) i przekazuje połączenie pracownikowi.

Sprawdzanie adresu IP przez zewnętrzne strony internetowe

- ▶ Czy jest możliwa sytuacja, w której adres IP w systemie oraz na stronie typu www.whatismyip.com będzie identyczny?
- ▶ Tak, jest możliwa, ale w szczególnych przypadkach: kiedy komputer jest bezpośrednio podłączony do Internetu bez routera z NATem.
- ▶ Możemy w swoim urządzeniu przypisać bezpośrednio adres IP publiczny i pomijać adresy prywatne (NAT). Jest to jednak możliwe tylko wtedy, gdy dostawca Internetu udostępni nam publiczny adres IP.
- ▶ Jest to przydatne np. wtedy, gdy chcemy postawić stronę internetową bezpośrednio na naszym komputerze (zrobić z niego serwer), bez korzystania z zewnętrznych serwerów, VPNów, czy tunelowania (które mają wiele ograniczeń i powodują opóźnienia).

Publiczny adres IP – bezpieczeństwo

- ▶ Używając publicznego adresu IP (z pominięciem NATu i adresów prywatnych) należy mieć koniecznie włączoną zaporę sieciową (ang. firewall) i aktualne oprogramowanie (przede wszystkim system operacyjny)!
- ▶ W przeciwnym wypadku zostaniemy ofiarą ataku hakerskiego dosłownie w kilka minut.